

BAĞLARARASI HÖYÜĞÜ ÇEVRESİNDE PALEOCOĞRAFYA VE JEOARKEOLOJİ ARAŞTIRMALARI (ÇEŞME – İZMİR)

Serdar Vardar^a, Ertuğ Öner^b, Rifat İlhan^c

^aİzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Coğrafya Bölümü

^{b, c}Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü

(serdarvardar@yahoo.com)

ÖZ

Anadolu'nun Ege kıyıları tarih çağları boyunca uygun coğrafi koşullara sahip olmuştur ve yaşam için elverişli alanlar olarak ortaya çıkmıştır. Kıyı boyunca kurulan yerleşimlerin çevresinde Son Buzul Maksimum döneminde -130 metre seviyelerinde olan deniz seviyesinin Holosen'de yükselmesine bağlı olarak önemli doğal çevre değişimleri meydana gelmiştir. Deniz seviyesi Orta Holosen'e kadar bugünkü seviyesine yükselmiş ve özellikle akarsu ağzlarına karşılık gelen alçak kıyılarda iç kesimlere sokulup koy ve körfezler oluşturmuştur. Orta Holosen'de deniz seviyesi yükselmesinin durmasıyla bu kez koy ve körfezler alüvyonlarla dolarak kıyı çizgisi deniz yönünde ilerlemiştir. Bu dönemlerde kıyılarda liman kentleri olarak kurulan eski yerleşmeler, giderek kıyı çizgisinden oldukça içerilerde kalmış ve önemlerini kaybetmişler, çoğu terk edilmiştir. Çeşme Bağlararası kazı alanlarındaki MÖ 2. bin ve 3. bin yerleşmelerinin Tunç Çağı'na ait olduğu ve o dönemde doğal çevrenin bugünden çok farklı olduğu anlaşılmaktadır. Çeşme Bağlararası düzlüğü, Liman Deresi'nin alüvyonları ve daha çok yamaç sellerinin kolüvyal sedimanlarının birikmesi ile dolarak şekillenmiş KB-GD doğrultulu bir tektonik depresyon tabanıdır. Oldukça küçük bir havzaya sahip olan Liman Deresi, Çeşme garajından başlayarak, KB yönünde limana kadar yaklaşık 600 m uzanan ve 500 m enine sahip sığ bir kıyı çukurluğunu doldurmuştur. Belirtilen doğal çevre değişimlerinin izleri depresyonu dolduran bu alüvyon katmanlarında gizlidir. Bu nedenle, Bağlararası çevresinin paleocoğrafya özelliklerini belirlemek, kıyı çizgisi ve deniz seviyesi değişimlerini ortaya koyabilmek ve arkeolojik sorulara cevap bulabilmek için, alüvyal alanda delgi sondaj çalışmaları yapılmıştır. Eylül (2016) ayında Bağlararası höyüğü ve çevresinde 10 delgi sondaj gerçekleştirilmiştir. Sondaj örneklerinin tane boyutu, hidrometre, kalsimetre, mikrofosil ve element analizleri yapılmıştır. İlk bulgular, denizel dolguların ve kıyı-kıyı bataklığı-bataklık gibi geçiş ortamlarının yorumlarının fosil analizlerine dayanarak hassas yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Sondaj sonuçlarına göre birimlerin stratigrafisi, temelde Miyosen kilaşı-kumtaşı anakaya üzerine uyumsuz olarak gelen Holosen transgresyonu dolguları (Erken Holosen), kıyı bataklığı (Orta Holosen), höyük dolguları (Orta-Geç Holosen) ve tüm birimleri örten alüvyal-kolüvyal dolgular (Orta-Geç Holosen) belirlenmiştir. Alanda öncelikle denize daha yakın olan üçüncü bin yerleşiminin başlaması doğrudan Bronz Çağ regresyonu ile uyumlu görülmektedir. Bu regresyonun sonrasında ikinci bin yerleşiminin nispeten daha iç kesimlerde kurulduğu belirlenmiştir. Bunların yanında ilginç bir veriye ulaşılmıştır. Santorini'nin Minoan volkanik patlamasına ait küller Bronz Çağı kültürel dolguları içinde bulunmuş, element analizleri yapılmış ve kronostratigrafik yorumlarda kılavuz seviye olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İzmir, Çeşme, Bağlararası Höyüğü, Paleocoğrafya, Jearkeoloji

PALEO GEOGRAPHY AND GEOARCHAEOLOGY RESEARCH IN SURROUNDING OF THE BAĞLARARASI MOUND (ÇEŞME – İZMİR)

Serdar Vardar^a, Ertuğ Öner^b, Rifat İlhan^c

^aİzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Coğrafya Bölümü

^{b, c}Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü

(serdarvardar@yahoo.com)

ABSTRACT

The Aegean coasts of the Anatolia have appropriate geographical conditions during the historical ages and have emerged as suitable places for settlement. Significant environmental changes happened depending on rising of sea level from -130 m at last Glacial Maximum in the surroundings of settlements established along the coasts. Sea intruded towards the inner site, formed bays and gulfs until Middle Holocene. After sea level rising ended in Middle Holocene, alluvial materials filled bays and gulfs, as a result coast line progressed towards the sea. During these periods, old settlements established as an harbor cities have been gradually stayed inside rather than the shoreline, have loosen their values and majority of them have been left. It was understood that 2nd and 3rd. millennium BC settlements belong to Bronze Age and natural environment was different from present. Çeşme Bağlararası plain is a NW-SE direction tectonic depression that was shaped by filled alluvium of the Liman stream and more than this by filled colluvium. Liman stream which has a very small basin filled the shallow shore basin has 500 meters in width and 600 meters in length beginning from bus station of the Çeşme to actual harbor towards the NW. The traces of the environmental changes are hidden within the alluvium filling this depression. Therefore core drillings were done in Bağlararası alluvial plain to determine the paleogeographical-geoarchaeological features of surroundings of the mound in order to detect the coast line and sea level changes and answer the archaeological questions.

10 core drillings carried out at the September 2016 in surrounding of the Bağlararası mound. Grain size, hydrometer, calcimeter, microfossil and element analysis of the drilling samples has been done. First results indicates that interpretations of such an environments as marine fills and coast-coastal swamp must be based on microfossil analysis and be done meticulously. According to results of the core drillings, Holocene stratigraphy of the fill can be identified as; at the basement clay-sandstone bedrock, Holocene transgression fills (Early Holocene), coastal swamp (Middle Holocene), mound fills (Middle-Late Holocene) and alluvial-colluvial fills (Late Holocene) covering whole stratas were determined. Starting of 3. millenium settlement more closer to coast as first place seems to be consistent with the Bronze Age regression. Beside this it was determined that the 2. millenium settlement was established in more inner parts of coastal plain after regression. Beside these a significant data has been discovered. Tephra from Minoan volcanic eruption of Santorini was found within the cultural fills of the Bronze Age, elemental analysis were done and used as a key layer in chronostratigraphic interpretations.

Keywords: İzmir, Çeşme, Bağlararası Mound, Paleogeography, Geoarchaeology